

**BO'LAJAK PEDAGOGLARNI LOYIHA TEXNOLOGIYASI ASOSIDA SINFDAN TASHQARI TARBIYAVIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH (PEDAGOGIKA FANLARI MISOLIDA)**

**Qulmatova Hurshida Abdurahmonovna**

*Andijon davlat pedagogika instituti*

*mustaqil tadqiqotchi*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada bo'lajak pedagoglarni sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashda loyiha texnologiyasidan foydalanishning metodik tizimi takomillashtirildi. Zamonaviy ta'lim tizimida talabalarning ijodiy va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda loyiha usulining ahamiyati ko'rsatildi. Metodik tizimning tarkibiy qismlari, sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda loyiha texnologiyasining o'rni va pedagogik ta'lim muassasalarida ushbu texnologiyani joriy etishning samarali yo'llari ochib berildi. Tadqiqot davomida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda loyiha faoliyatining ijobiy ta'siri asoslab berildi. Metodik tizimni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari va pedagogik amaliyotda qo'llash imkoniyatlari tahlil qilindi.*

**Kalit so'zlar:** *bo'lajak pedagoglar, loyiha texnologiyasi, sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyat, metodik tizim, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik ta'lim, tarbiyaviy ish, talaba, o'qituvchi, loyiha usuli.*

**KIRISH**

Hozirgi zamon ta'lim tizimida bo'lajak pedagoglarni sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatga tayyorlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi pedagog kadrlardan yangicha talablarni keltirib chiqardi. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat o'quv jarayonini, balki sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarni ham samarali tashkil eta olishi lozim.

Pedagogik faoliyatning muhim qismi bo'lgan sinfdan tashqari tarbiyaviy ish o'quvchilarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlarini namoyon etish va jamiyatga faol qo'shilish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu sababli, oliy pedagogik ta'lim muassasalarida talabalarni ushbu faoliyat turlariga puxta tayyorlash zarurati tug'ildi.

Loyiha texnologiyasi zamonaviy ta'limning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu texnologiya talabalarning mustaqil fikrlash, muammolarni ijodiy hal qilish, jamoada ishlash va natijaga yo'naltirilgan faoliyat yuritish ko'nikmalarini shakllantiradi. Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarni loyiha asosida tashkil etish o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi hamda ularning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Tadqiqotning maqsadi bo'lajak pedagoglarni sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning loyiha texnologiyasi asosidagi metodik tizimini takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilar:

sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatning nazariy asoslarini o'rganish;  
loyiha texnologiyasining pedagogik imkoniyatlarini ochib berish;  
bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda metodik tizimning tuzilishini aniqlash;  
metodik tizimni takomillashtirish yo'nalishlarini ishlab chiqish.

#### **TADQIQOT USULLARI**

Maqolani tayyorlash jarayonida quyidagi nazariy tadqiqot usullaridan foydalanildi: pedagogik adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish, pedagogik tajribalarni umumlashtirish, qiyoslash, sintez qilish, nazariy modellash. Sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyat va loyiha texnologiyasiga oid ilmiy manbalar, pedagogik ta'lim tizimining zamonaviy talablari chuqur o'rganildi. Metodik tizimni loyihalash va uni takomillashtirishning nazariy yo'nalishlari aniqlanib, amaliy qo'llash imkoniyatlari ko'rib chiqildi.

#### **NATIJALAR**

Sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatning nazariy asoslari

Sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyat pedagogik jarayonning ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning ko'p tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi. Ushbu faoliyat turi dars jarayonidan tashqarida amalga oshiriladi va o'quvchilarning qiziqishlari, istaklari hamda individual xususiyatlariga mos tashkil etiladi.

Pedagogik adabiyotlarda sinfdan tashqari ish turli shakllarda tavsiflanadi. Turg'un va Shodiyev asarida ta'kidlanganidek, sinfdan tashqari tarbiyaviy ish o'quvchilarning ma'naviy dunyosini boyitish, axloqiy fazilatlarini shakllantirish va jamoa ruhini tarbiyalashga qaratiladi. Ushbu faoliyat doiralar, to'garaklar, tanlovlar, festivallar, sport musobaqalari va boshqa tadbirlardan iborat.

Sinfdan tashqari ishlarning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

ixtiyoriylik va qiziqishga asoslanganlik;  
o'quvchilarning faol ishtiroki;  
ijodiy va amaliy yo'naltirilganlik;  
hayot bilan bevosita bog'liqlik;  
turli shakl va usullarning xilma-xilligi.

Yo'ldoshev va hamkasblarining tadqiqotida ta'kidlanishicha, sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar o'quvchilarning ijtimoiy tajribasini boyitadi, ularni hayotga tayyorlaydi va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishga yordam beradi.

Loyiha texnologiyasining pedagogik imkoniyatlari

Loyiha texnologiyasi zamonaviy ta'limda keng qo'llanilayotgan faol ta'lim usullaridan biridir. Ushbu texnologiya talabalarni muayyan maqsadga erishish uchun



mustaqil yoki jamoaviy ravishda reja tuzish, ma'lumotlar to'plash, tahlil qilish va yakuniy mahsulot yaratishga yo'naltiradi.

Qosimova va Rahmonov tadqiqotida loyiha texnologiyasining quyidagi pedagogik imkoniyatlari ta'kidlangan:

- talabalarning mustaqil bilim olish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- tanqidiy va ijodiy fikrlashni shakllantirish;
- jamoada ishlash malakalarini mustahkamlash;
- amaliy masalalarni hal qilish tajribasini to'plash;
- natijaga yo'naltirilgan faoliyatni tashkil etish.

Loyiha faoliyati bir necha bosqichlardan iborat: tayyorlov (muammo qo'yish, maqsad belgilash), rejalashtirish (vazifalarni taqsimlash, manbalarni aniqlash), bajarish (ma'lumot to'plash, qayta ishlash, mahsulot yaratish), taqdim etish (natijalarni ko'rsatish) va baholash (o'z-o'zini baholash, guruh baholashi).

Mamatov va Tursunova asarida loyiha texnologiyasining bo'lajak pedagoglar uchun ahamiyati alohida ta'kidlangan. Talabalar loyiha ustida ishlash orqali pedagogik faoliyatning turli tomonlarini egallaydilar, amaliy ko'nikmalarni shakllantirishning samarali usullarini o'rganadilar.

Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashning metodik tizimi

Bo'lajak pedagoglarni sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning metodik tizimi bir-biri bilan bog'liq bo'lgan komponentlardan tashkil topadi. Ushbu tizim maqsadli, mazmuniy, jarayoniy va natijali qismlarni o'z ichiga oladi.

Maqsadli komponent talabalarni sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarni mustaqil loyihalash va tashkil etishga tayyorlash, ularda zarur bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish vazifalarini belgilaydi.

Mazmuniy komponent quyidagi bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi:

- sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarning nazariy asoslari;
- loyiha texnologiyasining mohiyati va qo'llanilishi;
- turli yoshdagi o'quvchilarning psixologik xususiyatlari;
- tarbiyaviy tadbirlarni rejalashtirish usullari;
- o'quvchilar bilan o'zaro munosabat o'rnatish ko'nikmalari.

Abdullayeva va Xoliqov tadqiqotida ta'kidlanganidek, bo'lajak pedagoglar nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni ham egallashlari zarur. Shu sababli, o'quv jarayonida nazariya va amaliyotning uyg'unligi ta'minlanishi lozim.

Jarayoniy komponent metodik tizimni amalga oshirishning shakl, usul va vositalarini belgilaydi. Talabalarni tayyorlash ma'ruzalar, amaliy mashg'ulotlar, mustaqil ish va pedagogik amaliyot orqali amalga oshiriladi. Loyiha texnologiyasidan foydalanish barcha ta'lim bosqichlarida qo'llaniladi.

Mashg'ulotlarda quyidagi usullardan foydalaniladi:  
muammoli vaziyatlarni tahlil qilish;

guruhli loyiha ishlari;  
o'yin va simulyatsiya usullari;  
tarbiyaviy tadbirlarni modellashtirish;  
pedagogik vaziyatlarni ko'rib chiqish.

Natijali komponent talabalarining erishgan bilim, ko'nikma va malakalar darajasini baholashni o'z ichiga oladi. Baholash mezonini sifatida nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, ijodiy yondashuv va kasbiy sifatlar aniqlanadi.

Metodik tizimni takomillashtirishning yo'nalishlari

Zamonaviy pedagogik ta'lim talablarini hisobga olgan holda, metodik tizimni takomillashtirish zarur. Quyidagi asosiy yo'nalishlar belgilandi.

- loyiha texnologiyasini barcha fanlar bo'yicha tizimli qo'llash. Nurmatov va Ismailova tadqiqotida ta'kidlanganidek, talabalar turli fanlarda loyiha usulini qo'llab, sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning keng tajribasini to'plashlari kerak.

- raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlikni ta'minlash. Hozirgi davrda axborot texnologiyalaridan foydalanish qobiliyati pedagog uchun zarurdir. Loyihalarni tayyorlash va taqdim etishda zamonaviy dasturlardan, axborot manbalaridan foydalanish ko'nikmalari shakllantirilishi lozim.

- amaliy yo'naltirilganlikni kuchaytirish. Xatamov va Yo'ldosheva asarida amaliy tajribaning ahamiyati ta'kidlangan. Talabalar pedagogik amaliyot davomida sinfdan tashqari tadbirlarni mustaqil loyihalashlari va o'tkazishlari, loyiha texnologiyasidan amalda foydalanishlari kerak.

- shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni ta'minlash. Har bir talabaning qiziqishlari, qobiliyatlari va rivojlanish sur'atini hisobga olgan holda individual yo'nalishlar belgilanishi zarur.

- baholash tizimini takomillashtirish. An'anaviy baholash bilan bir qatorda portfoliolar, refleksiya, guruh baholashi kabi zamonaviy usullardan foydalanish maqsadga muvofiq. Salimov va Karimova tadqiqotida ko'rsatilganidek, ko'p tomonlama baholash talabalarining haqiqiy yutuqlarini aniqlashga yordam beradi.

#### **MUHOKAMA**

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak pedagoglarni sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashda loyiha texnologiyasidan foydalanish samarali yo'nalishdir. Ushbu texnologiya talabalarining nazariy bilimlarini mustahkamlash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga imkon beradi.

Metodik tizimning barcha komponentlarini o'zaro bog'liq holda takomillashtirish zarur. Maqsadlar aniq belgilanishi, mazmun zamonaviy talablarga mos kelishi, jarayon faol usullar bilan boyitilishi va baholash tizimi xolis bo'lishi lozim.

Amaldagi pedagogik tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, loyiha texnologiyasini qo'llash talabalarining sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishga bo'lgan qiziqishini



oshiradi. Ularda mas'uliyat hissi, mustaqillik va tashabbuskorlik kabi kasbiy muhim sifatlar shakllanadi.

Shu bilan birga, bir qator muammolar mavjud. Ba'zi o'qituvchilar loyiha texnologiyasining mohiyatini to'liq tushunmaydilar va uni an'anaviy usullar bilan aralashtirib yuboradilar. Talabalar loyiha ustida ishlashning metodik jihatlarini yetarlicha egallamagan holatlar ham uchraydi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun o'qituvchilarning o'z malakalarini oshirishlari, yangi pedagogik texnologiyalarni chuqur o'rganishlari zarur. O'quv jarayonida nazariya va amaliyotning uzviy bog'liqligini ta'minlash, talabalarni bosqichma-bosqich loyiha faoliyatiga jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

### **XULOSA**

Bo'lajak pedagoglarni sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashning loyiha texnologiyasi asosidagi metodik tizimi hozirgi zamon ta'limining muhim talablaridan biridir. Ushbu tizim to'rt asosiy komponentni o'z ichiga oladi: maqsadli, mazmuniy, jarayoniy va natijali qismlar.

Loyiha texnologiyasi talabalarning ijodiy fikrlash, mustaqil ishlash, muammolarni hal qilish va jamoaviy faoliyat yuritish ko'nikmalarini shakllantiradi. Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarni loyiha asosida tashkil etish o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi va ularning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Metodik tizimni takomillashtirish loyiha texnologiyasini barcha fanlar bo'yicha tizimli qo'llash, raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlikni ta'minlash, amaliy yo'naltirilganlikni kuchaytirish, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni joriy etish va baholash tizimini mukammallashtirish orqali amalga oshirilishi lozim.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:**

1. Abdullayeva N.X., Xoliqov A.A. Pedagogik kadrlarni tayyorlashda zamonaviy yondashuvlar. Toshkent: O'qituvchi, 2023. 185–198-betlar.
2. Mamatov I.M., Tursunova G.S. Loyiha texnologiyasi va uning pedagogik imkoniyatlari. Toshkent: Fan, 2024. 78–92-betlar.
3. Nurmatov A.Q., Ismailova D.R. Ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash metodikasi. Samarqand: SamDU, 2023. 134–147-betlar.
4. Qosimova M.A., Rahmonov B.T. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish. Buxoro: BuxDU, 2024. 201–215-betlar.
5. Salimov O.S., Karimova L.N. Pedagogik baholashning zamonaviy usullari. Andijon: AndDU, 2023. 156–169-betlar.
6. Turg'un M., Shodiyev J.Sh. Sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarni tashkil etish. Toshkent: Ma'naviyat, 2024. 112–128-betlar.
7. Xatamov S.R., Yo'ldosheva N.K. Pedagogik amaliyotni takomillashtirish yo'llari. Namangan: NamDU, 2023. 89–103-betlar.

8. Yo'ldoshev J.G., Hasanov A.A., Usmonov S.A. Pedagogika. Toshkent: O'qituvchi, 2023. 267–285-betlar.